

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

19 май 2021 година

ТРЕТИ МОДУЛ (120 минути)

Аргументативния текст напишете в свитъка за свободните отговори на предвиденото място.

41. Прочетете откъса от творбата на Йордан Йовков „Песента на колелетата“ и в свитъка за свободните отговори напишете аргументативен текст в обем до 4 страници на тема *Смисълът на благотелянието*. Преди текста отбележете жанра му – интерпретативно съчинение или есе.

Един есенен ден, един от ония дни, когато слънцето пече меко, когато небето е много синьо и във въздуха, като сребърни жици, се носят паежини, Сали Яшар стоеше на пейката си и забеляза, че към него се приближаваше Джапар с праметната на рамо пушка. [...]

– Какво има, Джапар? – попита след малко Сали Яшар, престорено спокоен. – Какво ново?

– Новото е туй – каза Джапар, като подпираше пушката си до стената и се канеше да седне, – новото е туй, че снощи си доде Чауш Ибриам.

– Хайде холан! – учуди се Сали Яшар – че нали казаха, че го били бастинали по пътя, че го убили?

– Тъй казваха, ама доде си човека. Аз сам го видях.

Явно беше, че Джапар се готви да разкаже цялата случка, но най-напред той си направи цигара, запали я и след туй почна да разказва бавно и с тия подробности, с които хората от селата обичат да пъстрят речта си.

– Бях отишел снощи – започна той – към Касап Османовия харман. Лаеха кучетата там, рекох да видя какво има. Нямах нищо, седнах на камъка под бѐза да си почина. Трябва да е било късно – керванджийката беше изгряла. По едно време чувам: джан, джан... върви каруца. Давам ухо, слушам – далеч е, отвѐд гробищата е, ама тъй хубаво се чува, пее, пее...

Джапар позамълча и замислено се загледа пред себе си.

– Да ти кажа ли, Сали уста, такъв ми е занаятът, трябва да се седи цяла нощ, а пък нощ дълга, не се минава лесно. Гледам, залисвам се, колкото време да мине. Понякога седя и слушам каруците, като се връщат. И знаеш ли, Сали уста, твоите каруци, както ти ги правиш, ги няма нийде: всяка си има свой глас, всяка си пее на свой макам. И седя аз, слушам ги и си казвам: ей тази е на Мурада, таз на Халиолу Ешреф, таз на Карани... Та да си дода на думата, снощи като чух каруцата, слушах, слушах, па тозчас си рекох: „Туй е каруцата на Чауша, не може да бѐде да е друга!“ И наистина, подир малко затупкаха боси крака, гледам, чернее се фередже, върви жена и около нея деца скимучат като прасенца, плачат. Познах я – жената на Чауша. „Татко ви си иде, мама“ – дума им. И каруцата дрънчи, дрънчи, иде... Право да ти кажа, Сали уста – каза Джапар и въздѐхна, – дожاليا ми и си поплаках. Ах, голяма радост, голяма дунанма беше снощи в къщата на Чауша!

Цял изтрѐпнал, Сали Яшар гледаше в земята, мълчеше и мислеше. Той вече не се обади и Джапар, като постоя още малко, взе си пушката и трѐгна да си ходи.

– Сали уста – каза той, – каруците, дето ги правиш, себап са. Все е хубаво, като се връщаш, да те познаят вкъщи и да излязат да те посрещнат!

Чу ли, или не тия думи, не се знаеше, но Сали Яшар не продума и си остана все тъй замислен, обгърнат с гѐстия дим на цигарата си.

На другия ден Сали Яшар беше в ковачницата си и – което рядко се случваше с него, когато работеше – той три пъти подред слага чука си на наковалнята и, като скръстеше ръце и се подпреше на него, оставаше тъй дълго време замислен, докато духалото работеше. Първия път той си спомни онова, което Джапар беше му разказвал за връщането на Чауша. Втория път той си спомни как сам беше чул каруцата, когато идеше Шакире, и, както винаги в тия случаи, се просълзи. Третия път, когато Сали Яшар се подпря на чука и се замисли, той сякаш като насън видя хиляди и хиляди каруци, които се връщат, които пеят по пътищата, а от ниските къщурки, над които се носи вечерен дим и прах, излизат жени с деца на ръце, други по-големи деца тичат наоколо им и всички вървят срещу каруците, за да ги посрещнат...

Никога Сали Яшар не беше изпитвал таква вълнение и такава радост. „Аллах! – пошепна той и се улови за челото. – Аз съм бил сляп, аз съм бил глупав! Каква чешма и какви мостове искам да правя? Себап! Има ли по-голям себап от тоя, който правя? Каруци трябва да правя аз, каруци!“